

Wprowadzenie

Głównym zadaniem naukowym, które stało przed autorami tego działu, była analiza dynamiki polityki zagranicznej państw postsowieckich w warunkach rozległej rosyjskiej agresji na Ukrainę. Agresja Kremla, która uderzyła w cały świat swym bezsensownym okrucieństwem, stała się poważnym wyzwaniem dla państw powstałych po rozpadzie Związku Radzieckiego. Należy przyznać, że ich zależność gospodarcza i polityczna od Rosji, w tym członkostwo w tzw. stowarzyszeniach integracyjnych (Eurazjatycka Unia Gospodarcza i Organizacja Układu o Bezpieczeństwie Zbiorowym), powstrzymywały rządy tych krajów przed jawnym i jednoznacznym potępieniem rosyjskiej agresji. Jednocześnie, z wyjątkiem rządzącego na Białorusi dyktatorskiego reżimu, kraje postsowieckie próbowały zdystansować się od zaborczej polityki Kremla, wykazywały zainteresowanie rozszerzeniem współpracy z UE i USA. We wszystkich państwach sąsiadujących z Rosją niesprowokowany atak zbrojny na Ukrainę zaostrzył realne obawy przed stanieniem się ofiarą kolejnej agresji.

Niezależnie od długości wojny i jej wyników „sojusznicy” Moskwy wyraźniej zrozumieli niewiarygodność i beznadziejność partnerstwa z Kremlem, głęboki kryzys polityczny i gospodarczy imperium, które przeszło do historii. Na obecnym etapie istnieją wszelkie podstawy do stwierdzenia, że powstał nowy układ sił w tej części kontynentu euroazjatyckiego.

Republika Białorusi po sfałszowanych wyborach prezydenckich (VIII 2020 r.) charakteryzuje się ostrą polaryzacją sił politycznych, której istotą jest konfrontacja autorytarnego reżimu Aleksandra Łukaszenki z białoruskimi siłami demokratycznymi kierowanymi przez prezydent-elekt Swietłanę Tichanowską. Ta konfrontacja przeniosła się na arenę międzynarodową, gdzie nielegalna dyktatura, która poparła rosyjską agresję i rozpętała na Białorusi brutalne represje wobec dysydentów, ponosiła jedną porażkę po drugiej. W artykule prof. Victora Shadurskiego *Międzynarodowa działalność Demokratycznej Białorusi w obliczu kryzysu legitymizacji reżimu autorytarnego (2020-2023)* omówiono działania Gabinetu Przejściowego Białorusi, mającego na celu stać się pełnoprawnym przedstawicielstwem narodu białoruskiego w relacjach zewnętrznych i pozbawić tego prawa autorytarny reżim, który siłą utrzymuje władzę w kraju.

Główną siłą napędową opozycji wobec dyktatorskiego reżimu była emigracja białoruska, która skoncentrowała się głównie w Polsce i na Litwie. Autor bada konkretne formaty międzynarodowej działalności Demokratycznej Białorusi, w tym tworzenie zagranicznych przedstawicielstw Gabinetu Przejściowego w innych krajach, wspieranie działalności tzw. ambasad ludowych, akredytację przy Gabinecie Przejściowym zagranicznych przedstawicieli dyplomatycznych. Do oczywistych sukcesów dyplomatycznych sił demokratycznych można zaliczyć utworzenie grupy kontaktowej w Radzie Europy, a także grup wsparcia białoruskich sił demokratycznych w parlamentach narodowych państw demokratycznych.

Dr Roza Turarbekova w artykule *Kazakhstan foreign policy during presidency of Kasym-Jomart Tokayev (2019-2023)* bada zmiany w polityce zagranicznej wpływowego państwa środkowoazjatyckiego w okresie przejścia władzy od Nursułtana Nazarbajewa do Kasyma-Żomarta Tokajewa. Autorka szczegółowo analizuje czynniki wewnętrzne i zewnętrzne, które mają wpływ na wyjaśnienie priorytetów polityki zagranicznej. Do czynników wewnętrznych badaczka zalicza Covid-19, protesty w Kazachstanie w styczniu 2022 r., a także zmiany w instytucjonalnym projekcie systemu politycznego. Rosyjska wojna z Ukrainą, sankcje wobec sojuszników Kazachstanu (Rosji i Białorusi) oraz rywalizacja między głównymi światowymi graczami o wpływy w Azji Środkowej są wymieniane jako najważniejsze czynniki zewnętrzne. Turarbekova konkluduje, że rola Chin w polityce zagranicznej Kazachstanu odgrywa coraz bardziej stabilizującą rolę, w przeciwieństwie do Rosji i Stanów Zjednoczonych, których rywalizacja staje się coraz wyraźniejszym czynnikiem ryzyka.

Profesorowie Arthur Atanesian i Artur Mkrtichian z Uniwersytetu Państwowego w Erywaniu, w swoim badaniu naukowym *The Causes, Dynamics, and Consequences of the War in Ukraine in the Perceptions of Armenian Youth* odnieśli się do wyników badań socjologicznych, które przeprowadzono od października 2022 do stycznia 2023 r. Z opublikowanego tekstu wynika, że młodzież ormiańska, w zależności od miejsca zamieszkania, poziomu wykształcenia, miała dwa różne punkty widzenia na wojnę rosyjsko-ukraińską. Przedstawiciele pierwszej grupy postrzegali konflikt jako nową historyczną fazę globalnego rozłamu i walki o dominację między Rosją a Zachodem. I odwrotnie, druga grupa łączyła wojnę rosyjsko-ukraińską z osobistymi cechami, aspiracjami, podejściami i problemami przywódców Rosji i Ukrainy. W pierwszym i drugim przypadku temat wojny na Ukrainie odchodzi na drugi plan w porównaniu z tragedią Górskiego Karabachu (artykuł został przekazany do redakcji przed rozpoczęciem ostatecznego zaostreżenia sytuacji w tym regionie).

Przedstawione artykuły są zatem naszym zdaniem udaną próbą ujawnienia całego dramatyizmu sytuacji, w której znalazły się trzy państwa poradzieckie, któ-

re są w takiej czy innej zależności od Rosji. Dramat ten charakteryzuje się nie tylko zaostreniem wewnętrznych podziałów w samych krajach, ale także prawdziwym lękiem przed staniem się kolejną ofiarą agresji rozpadającego się imperium.

dr hab. Victor Shadurski, prof. UW